

DE ZESDE STAATSHERVORMING:
INSTELLINGEN, BEVOEGDHEDEN EN MIDDELEN

De reeks *Forum Federalisme* is een samenwerkingsverband van onderzoekers die verbonden zijn aan de Universiteit Antwerpen. In deze reeks verschijnen studies over *multilevel governance* in het federale België en in Europa. Vanuit verschillende invalshoeken (juridisch, politicologisch, sociologisch en historisch) staat telkens de vraag centraal: hoe worden in een gelaagde context, beleid en bevoegdheden het best georganiseerd om te voldoen aan eisen van doelmatigheid en democratische legitimiteit?

Editors van de reeks zijn de Professoren Bea Cantillon, Patricia Popelier en Jan Velaers.

Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck (CSB): www.centrumvoorsociaal.be.

Onderzoeksgroep Overheid en Recht (OOR): www.ua.ac.be/main.aspx?c=*FACREC&n=88207.

In deze reeks zijn reeds verschenen:

1. B. Cantillon, P. Popelier en N. Mussche (eds.), *De gelaagde welvaartsstaat. Naar een Vlaamse sociale bescherming in België en Europa?*
2. P. Popelier, D. Sinardet, J. Velaers en B. Cantillon (eds.), *België, quo vadis? Waarheen na de zesde staatshervorming?*

DE ZESDE STAATSHERVORMING:
INSTELLINGEN, BEVOEGDHEDEN
EN MIDDELEN

Jan VELAERS
Jürgen VANPRAET
Yannick PEETERS
Werner VANDENBRUWAENE
(eds.)

De zesde staatshervorming: instellingen, bevoegdheden en middelen
Jan Velaers, Jürgen Vanpraet, Yannick Peeters en Werner Vandenbruwaene (eds.)

© 2014 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0455-9
D/2014/7849/98
NUR 823

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

WOORD VOORAF

Dit boek biedt een diepgaande en volledige commentaar op de *zesde staatshervorming, instellingen, bevoegdheden en middelen*.

Die zesde staatshervorming tornt niet aan de basisopties die in het verleden zijn genomen. België blijft een “federale staat” en wordt niet omgevormd tot een “confederatie van staten”.¹ Het blijft een “bondstaat” en wordt geen “statenbond.” Nog steeds voeren de Belgische Grondwet en de bijzondere wetten, en niet een verdrag tussen de deelstaten, de verdeling van de bevoegdheden en de middelen door. Ook de residuaire bevoegdheden blijven aan de federale overheid toekomen. Artikel 35 van de Grondwet wordt niet uitgevoerd. Er wordt evenmin afbreuk gedaan aan de bidimensionele structuur van gemeenschappen en gewesten. Kortom: de paradigma’s van het Belgisch federaal bestel blijven onaangeroerd.

Toch aarzelen we niet deze zesde staatshervorming historisch te noemen. We zien daar zeven redenen voor.

- 1) De zesde staatshervorming kwam tot stand na de langste regeringscrisis uit de Belgische geschiedenis. Na onderhandelingen die in 2007 reeds 194 dagen en in 2010-2011 nog eens 541 dagen aansleepten, werd op 11 oktober 2011 het zgn. Vlinderakkoord gesloten dat de grondslag vormt van de zesde staatshervorming. Een ruime tweederdemeerderheid van 106 Kamerleden en 52 senatoren, behorend tot niet minder dan acht politieke partijen, logenstrafte daarmee wat voormalig eerste minister Yves Leterme op 15 juli 2008 stelde: “(...) De tegengestelde visies tussen de gemeenschappen over het noodzakelijk tot stand te brengen nieuwe evenwicht in onze staatsinrichting (zijn) vandaag niet te overbruggen. (...) Het overlegmodel op louter federaal niveau heeft zijn limieten bereikt.” De zesde staatshervorming toont aan dat de verdere ontwikkeling van dit land – het weze in federale of in confederale zin – afhangt van politici – zowel Nederlandstalige als Franstalige – die bereid zijn voldoende zin voor compromis aan de dag te leggen.
- 2) De zesde staatshervorming werd mogelijk dankzij een constitutioneel novum van formaat: artikel 195, overgangsbepaling van de Grondwet. Voor het eerst in de geschiedenis van dit Koninkrijk werd de procedure tot herziening van de Grondwet zelf herzien. Dat de grondwetgever niet in staat is gebleken een nieuwe procedure in te voeren die ook in de toekomst zal gelden, doch slechts

¹ Zie daarover J. VELAERS, *Federalisme/confederalisme ... en de weg ernaartoe*, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Klasse Menswetenschappen, 2013, Reeks Standpunten, nr. 20, 31 p.

in een tijdelijke procedure kon voorzien, uitsluitend bestemd voor de uitvoering van het Vlinderakkoord, heeft bij velen kwaad bloed gezet. Het heeft ertoe geleid dat de Commissie van Venetië zich voor de tweede maal – na het dossier over het kaderverdrag tot bescherming van de nationale minderheden – over een Belgisch dossier diende uit te spreken. De tijdelijke procedure doorstond de toets aan de Grondwet en de beginselen van de democratische rechtsstaat. De behoefte om tijdelijk af te wijken van de normale procedure heeft evenwel eens te meer de noodzaak aangetoond om zich grondig te bezinnen over een definitieve herziening van artikel 195 van de Grondwet.

- 3) De zesde staatshervorming heeft ongetwijfeld van alle staatshervormingen de ruimste perimeter. Nooit werden meer teksten goedgekeurd. Niet minder dan zevenenveertig artikelen van de Grondwet werden herzien. Vijftien bijzondere en achttien gewone wetten werden gestemd. In totaal 280 pagina's van het *Belgisch Staatsblad*. Aan elke titel van de Grondwet – behoudens aan titel VI over “De gewapende macht” en titel VII over de “Algemene bepalingen” – werden wijzigingen aangebracht.² Ze slaan zowel op de grondrechten – het recht op gezinsbijslagen – als op de federale instellingen. Ze hebben een weerslag op elke tak van de *trias politica*: de wetgevende macht (met de ingrijpende hervorming van de Senaat), de rechterlijke macht (met de herziening van artikel 144 van de Grondwet) en de uitvoerende macht (met enige versterking van de politieke controle op de regering). Ze raken het Grondwettelijk Hof, de Raad van State en het Rekenhof. In zeer uiteenlopende aangelegenheden werden pijnpunten weggewerkt: het kiesstelsel, de politieke deontologie, de financiering van de politieke partijen, de dotaties aan leden van de koninklijke familie enz. Kortom, één vaststelling dringt zich onafwendbaar op: nooit was de reikwijdte van een staatshervorming zo ruim.
- 4) De zesde staatshervorming heeft uiteraard vooral betrekking op de instellingen, de bevoegdheden en de middelen van de gemeenschappen en de gewesten. Op het institutionele vlak wordt hun constitutieve autonomie aanzienlijk uitgebreid, o.m. inzake de provincies en de bovengemeentelijke besturen, de gewestelijke volksraadpleging en de datum van de verkiezingen en de duur van de legislatuur. Hun instrumentele bevoegdheden worden verruimd, o.m. inzake het strafrechtelijk vervolgingsbeleid, het statuut van de ambtenaren, de onteigening en de authenticatie van akten. Tal van nieuwe materiele bevoegdheden worden overgedragen. Voor de gemeenschappen slaan die op de persoonsgebonden aangelegenheden (gezondheids- en ouderenzorg, gezinsbijslagen, jeugdsanctierecht, justitiehuisen en filmkeuring). Dat daarbij voor het eerst ook aspecten van de sociale zekerheid worden overgedragen, is ongetwijfeld zeer betekenisvol. Ook de bevoegdheden van de gewesten wor-

² Titel I: art. 5; Titel II, art. 11*bis*, 23; titel III, art. 39*bis*, 39*ter*, 41, 43, 44, 46, 56, 57, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 100, 117, 119, 135*bis*, 142, 143, 144, 151, 157*bis*, 162, 160, 167, 168*bis*; titel IV, art. 167, 168, titel V, art. 170, 180; en titel VIII, art. 195.

den substantieel uitgebreid, vooral inzake arbeidsmarktbeleid, mobiliteit en verkeersveiligheid, maar ook op tal van andere vlakken, zoals woninghuur, pacht en handelshuur, landbouw en dierenwelzijn, vestigingsvoorwaarden en prijsbeleid, leefmilieu, klimaat en energie enz. Als tegengewicht voor het verdiepen en verruimen van de autonomie voorzag de bijzondere wetgever in vele nieuwe samenwerkingsverplichtingen. Hij sleutelde aan de wet op het Overlegcomité en codificeerde de bevoegdheid van het Grondwettelijk Hof om wetten, decreten en ordonnanties te toetsen aan de federale loyaliteit. Met de gezamenlijke decreten, ordonnanties en besluiten voorzag de bijzondere wetgever daarenboven in een alternatief voor samenwerkingsakkoorden. Ongetwijfeld blijft de bevoegdheidsverdeling in vele beleidsdomeinen nog steeds erg complex en kartelig. Optimale homogeniteit – al zal die nooit helemaal mogelijk zijn – is nog lang niet bereikt. Dat neemt niet weg dat – zoals uit het Groenboek van de Vlaamse overheid voor de zesde staatshervorming blijkt – de parlementen en regeringen van de gemeenschappen en de gewesten voor een gigantische opdracht staan om de nieuwe bevoegdheden op een zinvolle wijze te integreren in hun beleid.

- 5) De overdracht van zoveel materiële bevoegdheden ging noodzakelijkerwijze gepaard met de wijziging van de bijzondere financieringswet. De eigen middelen van de deelstaten stegen met ongeveer twintig miljard euro van vijfenveertig miljard euro naar vijfenzestig miljard euro. De gewestelijke dotaties werden deels vervangen door een ruimere fiscale verantwoordelijkheid via een verdieping van de gewestelijke autonomie op het vlak van de personenbelasting. De gewestelijke fiscale autonomie nam daardoor toe met ongeveer twee derden. Ongetwijfeld leidt de hervorming wel tot een toename van de complexiteit van het fiscaal systeem. Het zal, vooral inzake personenbelastingen, een uitdaging zijn om deze te beheersen. Via de bijkomende financiering voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd verder ook rekening gehouden met de specifieke situatie in Brussel-Hoofdstad en zijn sociologische realiteit. Met deze hervormingen wijzigde tot slot ook de rol van het Rekenhof die de financiering van de gemeenschappen en de gewesten controleert en de gewesten adviseert bij de uitoefening van de fiscale autonomie. Meteen maakte de grondwetgever het ook mogelijk voor de decreet- en ordonnantiegever om zelf opdrachten aan het Rekenhof toe te vertrouwen.
- 6) In de zesde staatshervorming stond ook Brussel andermaal centraal. Door ook aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest constitutieve autonomie toe te kennen, met eerbiediging evenwel van de bijzondere waarborgen voor de Vlamingen in de Brusselse instellingen, en door daarenboven ook “culturele aangelegenheden van gewestelijk belang” aan het gewest over te dragen, doorbreekt de zesde staatshervorming twee taboes en opteert voor een meer pragmatische benadering waarbij minder de communautaire ideologie en meer de behoeften van de Brusselse samenleving centraal staan. Daarenboven nemen de organen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, als organen van

de Brusselse agglomeratie, de veiligheidstaken over van de vroegere gouverneur. Tot slot werden ook enkele bevoegdheden – o.m. inzake de gezinsbijslagen – overgedragen aan de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Tegelijkertijd werd bevestigd dat de gemeenschappen bevoegd zijn ten aanzien van hun unicommunautaire instellingen. Brussel wordt daardoor steeds duidelijker de vierde deelstaat, met gewest- en ook enkele gemeenschapsbevoegdheden, zonder dat de band met de twee grote gemeenschappen wordt doorbroken. Vooralsnog is de grondwetgever niet in staat gebleken de institutionele complexiteit die daarvan het gevolg is – en die nu echt wel zijn limieten heeft bereikt – te reduceren. Dit zou een prioriteit moeten zijn bij een volgende staatshervorming.

- 7) *Last but not least* zijn de onderhandelaars erin geslaagd een hypotheek te lichten die reeds lange tijd weegt op het Belgische politieke leven. De kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde is gesplitst. Er is daarbij voorzien in een “bijzondere modaliteit” voor de zes randgemeenten rond Brussel, waarvan het statuut daarenboven wordt aangepast met de specifieke procedure voor de benoeming van burgemeesters enerzijds en de bevoegdheid van de Algemene Vergadering van de Raad van State, afdeling Bestuursrechtspraak, voor de beslechting van de bestuurlijke geschillen anderzijds. De toekomst – en met name ook het arrest van de Algemene Vergadering over de weigering van de Vlaamse overheid om bepaalde voorgedragen burgemeesters in twee faciliteitengemeenten in de rand te benoemen – zal uitwijzen of de zesde staatshervorming ter zake voor pacificatie zorgt, net zoals de Pacificatiewet van 1988 dat deed ten aanzien van Voeren, die andere roerige faciliteitengemeente.

Zonder enige overdrijving mag de zesde staatshervorming dus historisch worden genoemd. De acht politieke partijen hebben de lat hoog gelegd voor zichzelf en voor hen die zich tot taak stellen om de hervormingen wetenschappelijk te analyseren. Dit boek *De zesde staatshervorming: instellingen, bevoegdheden en middelen* dat op de gelijknamige studiedag van de Onderzoeksgroep Overheid en Recht van de Universiteit Antwerpen op 6 december 2013 werd voorgesteld, overspant heel de hervorming en beoogt een grondige analyse te bieden van alle aspecten ervan. Om de impact van belangrijke bevoegdheidsoverdrachten - meer bepaald inzake arbeidsmarkt, gezondheidsbeleid, justitie, gezinsbijslagen en de fiscale autonomie – correct in te schatten, komen niet alleen juridische experts, maar ook eminente beleidsverantwoordelijken aan het woord.

We hopen aldus een veilige leidraad te bieden aan elkeen die zich een weg zoekt doorheen deze uitzonderlijk ruime en ingrijpende zesde staatshervorming.

Jan VELAERS, Jürgen VANPRAET, Yannick PEETERS en Werner VANDENBRUWAENE

VERKORTE INHOUD

Woord vooraf..... v

DEEL I. INSTELLINGEN

Hoofdstuk 1. Artikel 195, overgangsbepaling: een tijdelijke versoepeling van de procedure voor de herziening van de Grondwet (Jan VELAERS)..... 1

Hoofdstuk 2. De Vlinder-Senaat (Claire FORNOVILLE)..... 17

Hoofdstuk 3. Het kaduke masker van de Senaat: tussen deelstaat-federalisme en multinationalaal confederalisme (Patricia POPELIER) 53

Hoofdstuk 4. Institutionele vernieuwingen: verkiezingen, versterking van het parlement, politieke deontologie, partijfinanciering en Grondwettelijk Hof en de dotaties aan de leden van de koninklijke familie (Jan VELAERS) 91

Hoofdstuk 5. De splitsing van de kieskring BHV en de bijzondere regelingen voor de randgemeenten: de bevoegdheid van de Algemene Vergadering van de Raad van State, de benoeming van de burgemeesters en de *stand still* (Jan VELAERS)..... 151

Hoofdstuk 6. Het gerechtelijk arrondissement Brussel (Werner VANDENBRUWAENE) 203

Hoofdstuk 7. De burgerrechtelijke gevolgen van de uitspraken van administratieve rechtscolleges: wanneer het doel niet alle middelen heiligt (Sarah VERSTRAELEN)..... 215

DEEL II. BEVOEGDHEDEN

Hoofdstuk 8. De gewestelijke volksraadpleging en het Grondwettelijk Hof, de constitutionele autonomie van gemeenschappen en gewesten en de (niet-)samenvallende Europese, federale en deelstatelijke verkiezingen (Jan VELAERS)..... 243

Hoofdstuk 9. Verruiming van de gewestelijke autonomie inzake de ondergeschikte besturen: provincies en bovengemeentelijke besturen (Jürgen VANPRAET)	273
Hoofdstuk 10. Justitie: strafrechtelijk beleid, jeugdsanctierecht en justitiehuisen (Werner VANDENBRUWAENE).....	295
Hoofdstuk 11. Beschouwingen inzake de impact van de zesde staats-hervorming op de werking van justitie (Yves LIÉGEOIS).....	315
Hoofdstuk 12. De bevoegdheidsverdeling inzake omroep, telecommuni-catie en filmkeuring: kinderen niet toegelaten (Yannick PEETERS).....	345
Hoofdstuk 13. Wat betekent de zesde staats-hervorming voor de gezondheidszorgsector en de ouderenzorg? (Peter HANNES).....	367
Hoofdstuk 14. De overdracht van de bevoegdheden gezondheidszorg, ouderenzorg en welzijn. Opportuniteiten voor het werkveld (Peter DEGADT)	401
Hoofdstuk 15. De wijziging van artikel 23 van de Grondwet en de defederalisering van de gezinsbijslagen (Herwig VERSCHUEREN)	419
Hoofdstuk 16. De splitsing van delen van de sociale zekerheid: een historische wending in de logica van de staats-hervorming (Bea CANTILLON)	461
Hoofdstuk 17. De regionalisering van de woninghuur: naar een Vlaams huurrecht? (Diederik VERMEIR en Bernard HUBEAU).....	471
Hoofdstuk 18. Landbouw en dierenwelzijn: een bijna homogene bevoegdheid van de gewesten (Jan VELAERS).....	493
Hoofdstuk 19. De economische bevoegdheden: vestiging, prijsbeleid, handelshuur, toerisme en het participatiefonds (Henri SWENNEN)	525
Hoofdstuk 20. Leefmilieu, klimaat en energie (Patricia POPELIER en Werner VANDENBRUWAENE).....	573
Hoofdstuk 21. De bevoegdheidsverdeling in het arbeidsmarktbeleid (Jürgen VANPRAET)	585
Hoofdstuk 22. Activerend arbeidsmarktbeleid na de zesde staats-hervorming (Fons LEROY).....	677

Hoofdstuk 23. Bevoegdheden, middelen en instellingen inzake mobiliteit en verkeersveiligheid (Bart MARTEL)	693
Hoofdstuk 24. De bevoegdheidsverdeling inzake onteigening en authenticatie (Yannick PEETERS)	741
Hoofdstuk 25. Bevoegdheidswijzigingen in het openbaar ambt: administratief en geldelijk statuut, uitzendarbeid en loopbaanonderbreking (Jürgen VANPRAET)	755
DEEL III. MIDDELEN	
Hoofdstuk 26. De fiscale aspecten van de zesde staatshervorming: nieuwe perspectieven voor de gewesten zodra de gordiaanse bevoegdheidsknoop ontward is (Bruno PEETERS en Nicole PLETS)	779
Hoofdstuk 27. Financiering van de gemeenschappen en de gewesten en fiscale autonomie van de gewesten (Ignace DESOMER en Johan DE VIS)	859
Hoofdstuk 28. De Financieringswet na de zesde staatshervorming: een overzicht van de financieringstechnieken (Jürgen VANPRAET)	871
Hoofdstuk 29. Rekenhof: de herziening van artikel 180 van de Grondwet (Jürgen VANPRAET)	913
DEEL IV. COÖPERATIEF FEDERALISME	
Hoofdstuk 30. Wat we zelf doen, hoeven we niet alleen te doen. Beschouwingen over het Overlegcomité, de federale loyautéit, de nieuwe samenwerkingsverplichtingen en de gezamenlijke decreten, ordonnanties en besluiten (Yannick PEETERS)	925
DEEL V. BRUSSEL	
Hoofdstuk 31. Brussel in de zesde staatshervorming (Jan VELAERS)	965
<i>Slotwoord</i> (Servais VERHERSTRAETEN)	1025
<i>Voorstelling auteurs</i>	1027

UITGEBREIDE INHOUDSTAFEL

<i>Woord vooraf</i>	v
---------------------------	---

DEEL I. INSTELLINGEN

Hoofdstuk 1

Artikel 195, overgangsbepaling: een tijdelijke versoepeling van de procedure voor de herziening van de Grondwet

Jan VELAERS	1
I. De ontoereikende verklaring tot herziening van de Grondwet van 7 mei 2010	2
II. Artikel 195, overgangsbepaling	3
III. Raad van State, afdeling Wetgeving en Grondwettelijk Hof niet bevoegd ... dan naar de Commissie van Venetië	6
IV. Wel ongebruikelijk, niet onbegrijpelijk, niet ongrondwettig.....	9
A. Artikel 187 van de Grondwet niet geschonden	9
B. Artikel 195 van de Grondwet nageleefd.....	10
V. Artikel 195 herzien of artikel 195, overgangsbepaling voor herhaling vatbaar?	14

Hoofdstuk 2

De Vlinder-Senaat

Claire FORNOVILLE	17
I. De totstandkoming van de Vlinder-Senaat: ontpopt uit een paarse octopus met een BHV-staartje.....	18
A. De voorstellen van 1999 tot 2010: paarse en Octopus-voorstellen	18
B. 2010 en daarna: van herzieningsverklaring tot senaats hervorming. . .	22
1. De herzieningsverklaring van 7 mei 2010	22
2. De verkiezingsprogramma's voor de federale verkiezingen van 13 juni 2010: een duidelijke oproep voor een andere senaat.....	23
3. Van verkiezingsprogramma's tot politiek akkoord.....	24
II. De nieuwe samenstelling van de Senaat	28
A. 50 deelstaatsenatoren, 10 gecoöpteerde senatoren	28
1. De zetelverdeling en aanwijzing van de deelstaatsenatoren.....	28
2. De zetelverdeling en aanwijzing van de gecoöpteerde senatoren .	33

3.	Een representatieve vertegenwoordiging van gemeenschappen en gewesten	35
III.	De bevoegdheden van de hervormde Senaat	37
A.	De verplicht bicamerale, optioneel bicamerale en monocamerale bevoegdheden herschikt	39
1.	De nieuwe verdeling van de aangelegenheden tussen de artikelen 74, 77 en 78 Gw.	39
2.	Waarvoor is de Senaat niet (meer) bevoegd?	42
a.	Internationale verdragen	42
b.	Rechterlijke organisatie	43
c.	Samenwerkingsakkoorden/gezamenlijke decreten (ordonnanties)	44
d.	De reflectiefunctie van de Senaat is niet meer	45
3.	Mogelijke uitbreiding van de bevoegdheden van de Senaat via bijzondere wet	46
B.	De wetgevingsprocedure herbekeken	47
1.	De ‘Cascade’-regel	47
2.	De verplicht bicamerale en monocamerale procedures ongewijzigd	48
3.	De nieuwe optioneel bicamerale procedure	48
C.	Informatieverslagen	50
IV.	Conclusie	51

Hoofdstuk 3

Het kaduke masker van de Senaat: tussen deelstaatsfederalisme en multinationalaal confederalisme

	Patricia POPELIER.	53
I.	Inleiding: de hervormde Senaat als zinnebeeld voor het Belgisch federalisme	53
II.	De functies van tweede kamers in gelaagde staatsstructuren	55
A.	Een dynamische interpretatie van federalisme	55
B.	Inspraak van deelstaten in de federale besluitvorming	57
C.	Inspraak van deelstaten in internationale verdragen	60
D.	<i>Checks and balances</i>	61
E.	Conflictmanagement	62
F.	Functie van een deelstatenkamer in confederale staten	64
G.	Tussenconclusie	65
III.	De samenstelling van de nieuwe Senaat	68
A.	Overzicht	68
B.	Opmerkingen	69
1.	De Senaat wordt een meer volwaardige deelstatenkamer	69
2.	De ontbinding van de Senaat	69

3.	De Senaat wordt geen volledige deelstatenkamer	70
4.	De vertegenwoordiging van de deelstaten is ongelijk.	72
5.	De vertegenwoordiging van de deelstaten is onvolledig	75
6.	De Senaat als deelstatenkamer of als instrument voor conflictmanagement in het multinationale België?	76
7.	Geen waarborg voor specificiteit	78
8.	Naar een confederale Senaat?	79
9.	Een genderquotum in de Senaat	80
IV.	De bevoegdheden van de nieuwe Senaat.	81
A.	Overzicht	81
B.	Opmerkingen	83
1.	De hervorming van de Senaat zorgt voor een vereenvoudiging van procedures	83
2.	Een gedifferentieerd bevoegdheidspakket.	84
3.	De rechten van senatoren worden ingeperkt	84
4.	De bevoegdheden worden beperkt tot institutionele materies . . .	85
5.	De Senaat is niet meer bevoegd om internationale verdragen te sluiten	86
V.	Conclusie	88

Hoofdstuk 4

Institutionele vernieuwingen: verkiezingen, versterking van het Parlement, politieke deontologie, partijfinanciering en Grondwettelijk Hof en de dotaties aan de leden van de koninklijke familie

	Jan VELAERS	91
I.	Verkiezingen.	92
A.	De stabiliteit van het kiesrecht	92
B.	Transparantie van het kiessysteem	97
1.	Het verbod van dubbele kandidaatstelling	97
2.	Het verlies van rechtswege van een mandaat bij verkiezing voor een ander mandaat.	100
C.	Stemrecht van Belgen in het buitenland	101
1.	De objectieve criteria voor aanhechting aan een kieskring	102
2.	Stemplicht <i>revisited</i>	102
3.	De bestending van de inschrijving als kiezer	103
4.	Verbetering van de stem- en stemopnemingswijzen	104
5.	Stemrecht voor de verkiezingen voor de deelstaatparlementen: uitgesteld maar niet afgesteld?	104
D.	Nog steeds geen rechtsbescherming bij verkiezingsgeschillen	106
II.	De versterking van de rol van het Parlement.	108
A.	De versterking van de Kamer als wetgever.	108
1.	Het inleidend verslag op parlementair initiatief	109

2.	De tweede lezing.....	111
B.	De versterking van de controle van de regering door de Kamer.....	113
1.	Hoorzittingen na het aantreden van een regering of een minister.....	113
2.	Toegang tot de notificaties van de ministerraad en het overlegcomité	115
III.	De politieke deontologie	115
A.	Een Federale Deontologische Commissie	116
B.	Een Federale Deontologische Code.....	117
C.	Deontologische adviezen	122
IV.	Partijfinanciering en verkiezingsuitgaven	123
A.	De financiering van de politieke partijen na de hervorming van het tweekamerstelsel	125
B.	Strengere regels over de verkiezingsuitgaven	127
C.	Regelgeving over politieke communicatie aangepast.....	130
D.	Open boekhouding van politieke partijen	131
E.	Controle van de verkiezingsuitgaven	133
F.	Rechtsbescherming door de Raad van State en het Grondwettelijk Hof.....	137
V.	Dotaties aan leden van de koninklijke familie	138
A.	De voorgeschiedenis	138
B.	De wet van 27 november 2013	140
C.	De begunstigden van de dotatie.....	141
D.	De aard van de dotatie	142
E.	Transparantie en controle	145
F.	Gedragsregels	146
VI.	Besluit.....	149

Hoofdstuk 5

De splitsing van de kieskring BHV en de bijzondere regelingen voor de randgemeenten: de bevoegdheid van de Algemene Vergadering van de Raad van State, de benoeming van de burgemeesters en de *stand still*

	Jan VELAERS	151
I.	De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde en de ‘bijzondere modaliteit’ in de zes randgemeenten	152
A.	De splitsing van de kieskring, met een ‘bijzondere modaliteit’ in de zes randgemeenten.....	154
B.	De grondwettigheid van de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde.....	157
1.	Alleen de belangen van de Franstaligen in de rand gewaarborgd?	157

2.	De constitutionalisering van deze bijzondere modaliteit in artikel 63, § 4 van de Grondwet	160
C.	Toch nog Vlaamse verkozenen in Brussel en Franstalige verkozenen in Vlaams-Brabant?	164
D.	De wijziging van de bijzondere modaliteit bij ‘bijzondere meerderheidswet’	168
II.	Bijzondere regelingen voor de randgemeenten: de bevoegdheid van de Algemene Vergadering van de Raad van State, de benoeming van burgemeesters en de <i>stand-still</i>	169
A.	De Algemene vergadering van de Raad van State, bevoegd voor administratieve geschillen uit de randgemeenten.	172
1.	De uitbreiding van de bevoegdheid van de Algemene Vergadering	172
2.	Aanhangig maken van de zaken	174
3.	Toezicht op de naleving van de regeling	175
4.	Paritaire samenstelling en werking.	176
5.	Taalgebruik	180
6.	Consolidering en bestendiging.	181
7.	Nederlandstalige versus tweetalige rechtspraak?	184
8.	De administratieve rechtscolleges van de gemeenschappen en gewesten	186
B.	De benoeming van de burgemeesters in de randgemeenten	187
1.	Een nieuwe benoemingsprocedure in de ‘Pacifiewet’	187
2.	Consolidering en bestendiging.	195
C.	De uitbreiding van de <i>standstill</i> -regeling uit artikel 16 <i>bis</i> BWHI en artikel 5 <i>bis</i> BBW.	197
III.	Besluit	201

Hoofdstuk 6

Het gerechtelijk arrondissement Brussel

	Werner VANDENBRUWAENE	203
I.	Het nieuwe artikel 157 <i>bis</i> Gw.	204
II.	De ontdebeldde rechtbanken.	207
III.	De gesplitste parketten.	208
IV.	De kaders en de werklastmeting.	209
V.	De taalregeling.	212
VI.	Kritieken	213

Hoofdstuk 7

De burgerrechtelijke gevolgen van de uitspraken van administratieve rechtscolleges: wanneer het doel niet alle middelen heiligt

Sarah VERSTRAELEN	215
I. Aanloop tot herziening artikel 144 Gw.	215
II. Burgerrechtelijke gevolgen	218
III. Uitsluitend federale administratieve rechtscolleges.	225
IV. Artikel 11 <i>bis</i> RvS-wet.	227
A. Eerste toepassing van artikel 144, tweede lid GW.	227
B. Schadevergoeding tot herstel: een autonoom begrip	228
C. <i>Electa una via</i>	231
D. Procedure en waarborgen	234
E. Inwerkingtreding.	237
V. Conclusie.	238

DEEL II. BEVOEGDHEDEN

Hoofdstuk 8

De gewestelijke volksraadpleging en het Grondwettelijk Hof, de constitutionele autonomie van gemeenschappen en gewesten en de (niet-) samenvallende Europese, federale en deelstatelijke verkiezingen

Jan VELAERS	243
I. De gewestelijke volksraadpleging	243
A. Directe democratie door ‘volksraadpleging’	245
B. “... over de uitsluitend aan de gewestelijke organen opgedragen aangelegenheden ...”	246
C. Met uitsluiting van “de aangelegenheden die betrekking hebben op de financiën of op de begroting of de aangelegenheden die met een meerderheid van twee derde van de uitgebrachte stemmen worden geregeld”	249
D. Met eerbiediging van de nadere regels bepaald in een organiek bijzondere meerderheidsdecreet of -ordonnantie	252
E. Onder preventief toezicht van het Grondwettelijk Hof: de eerbiediging van de Grondwet, het organieke decreet of de organieke ordonnantie en het internationaal en Europees recht	254
II. Een verruimde constitutionele autonomie, nu ook voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Duitstalige Gemeenschap.	257
III. De gelijktijdigheid van de Europese, de federale en de deelstatelijke verkiezingen: een doodgeboren hervorming?	260
A. Het vraagstuk van de (niet-)samenvallende verkiezingen	261
B. Het compromis van de zesde staatshervorming	262

C. Federale verkiezingen gelijktijdig met de Europese verkiezingen (art. 65, derde lid Gw.), tenzij bij voortijdige ontbinding (art. 46, zesde lid Gw.)	263
D. Deelstatelijke verkiezingen gelijktijdig met Europese en federale verkiezingen (art. 117, tweede lid Gw.) tenzij anders bepaald op grond van de constitutionele autonomie (art. 117, derde lid Gw. en art. 118 § 2, vierde lid Gw.)	267
E. Besluit	270
 Hoofdstuk 9	
Verruiming van de gewestelijke autonomie inzake de ondergeschikte besturen: provincies en bovengemeentelijke besturen	
Jürgen VANPRAET	273
 Inleiding	
I. Achtergrond van de hervorming	274
II. Overzicht van de wijzigingen	276
A. Herzieningsverklaring	276
B. Grondwetsherzieningen	277
C. Wijzigingen BWHI	280
III. De dubbele betekenis van het begrip ‘provincie’ in de Grondwet	280
IV. De bevoegdheidsneutraliteit van de Grondwet inzake de ondergeschikte besturen	281
V. Het bijzonder meerderheidsdecreet om provincies af te schaffen en om bovenlokale besturen op te richten	283
VI. Federale medebewindstaken bij het afschaffen van de provincies	285
VII. Voorwaarden tot oprichting van bovengemeentelijke besturen	287
A. Ter vervanging van de provincies	287
B. Lokale autonomie	288
C. Dwingende beginselen	288
D. Fiscale bevoegdheden van de bovengemeentelijke besturen	290
Besluit: de provincies zijn dood, lang leve de provincies	292
 Hoofdstuk 10	
Justitie: strafrechtelijk beleid, jeugdsanctierecht en justitiehuisen	
Werner VANDENBRUWAENE	295
 Inleiding	
I. Het herziene artikel 151, § 1 Gw. en het nieuwe artikel 11 <i>bis</i> BWHI	297
A. Onafhankelijkheid Openbaar Ministerie	297
B. Draagwijdte artikel 11 BWHI	298
C. Participatie deelstaten aan College PG: opsporings- en vervolgingsbeleid	301

D. Het positief injunctierecht: een nieuwe parallelle bevoegdheid?	304
II. Artikel 5, § 1, II, 6° BWHI en de materiële bevoegdheidsoverdrachten: justitiehuisen en jeugdsanctierecht	307
A. Jeugdsanctierecht?	307
B. De justitiehuisen	310
III. Vooruitblik: rechterlijke organisatie in een bipolair en centrifugaal federalisme	312

Hoofdstuk 11

Beschouwingen inzake de impact van de zesde staatshervorming op de werking van justitie

Yves LIÉGEOIS	315
Inleiding	315
I. De proactieve visie van het Openbaar Ministerie	315
A. Een levende organisatie	315
B. Kraakbeenfunctie van het Openbaar Ministerie.	318
C. Cyclus van het strafrechtelijk beleid	319
D. Een ruimere adviserende bevoegdheid t.a.v. gemeenschappen en gewesten	326
II. Visie over de strafrechtspleging en de procedurewetten als basisinstrument	328
III. Werking van het college van procureurs-generaal in het perspectief van het gewijzigde artikel 151, § 1 Gw.	332
A. Deelname van gemeenschappen en gewesten aan de vergaderingen van het College	332
B. De deelname van de deelstaten aan de totstandkoming van het strafrechtelijk beleid	335
C. De opdracht van de gemeenschappelijke ondersteuningsdienst van het Openbaar Ministerie	336
IV. Onafhankelijkheid van het Openbaar Ministerie versus positieve injunctie	338
V. De hertekening van de gerechtelijke arrondissementen versus de leegpluk van de strafketen	342
Besluit	344

Hoofdstuk 12

De bevoegdheidsverdeling inzake omroep, telecommunicatie en filmkeuring: kinderen niet toegelaten

Yannick PEETERS	345
Inleiding	345
I. Omroep en telecommunicatie	347

A. De ‘oude’ bevoegdheidsverdeling	347
B. Omroep en telecommunicatie naar EU-recht	348
C. Naar een nieuwe bevoegdheidsverdeling?	349
D. Naar een nieuw concept en een nieuwe definitie ervan?	352
II. Verplichte samenwerking op het vlak van omroep en telecommunicatie	354
A. Samenwerkingsverplichting door verweven aard van de bevoegdheden omroep en telecommunicatie	354
B. Samenwerkingsakkoord van 17 november 2006	358
C. Codificatie van de samenwerkingsverplichting in de bijzondere wet	360
III. Filmkeuring	362
A. De oude bevoegdheidsverdeling	362
B. De nieuwe bevoegdheidsverdeling	364
Besluit	366

Hoofdstuk 13

Wat betekent de zesde staatshervorming voor de gezondheidszorgsector en de ouderenzorg?

Peter HANNES	367
--------------------	-----

Inleiding

I. Overzicht overgehevelde materies in het kader van gezondheidszorg en ouderenzorg	368
A. Gehandicaptenzorg (art. 8 BW 6de SHV)	368
1. Tegemoetkoming Hulp aan Bejaarden (THAB)	369
2. Mobiliteitshulpmiddelen	370
B. Ziekenhuizen (art. 6 BW 6de SHV)	371
1. Erkenningsnormen	371
2. Ziekenhuisinfrastructuur: budget voor bouw/renovatie (BFM A1) en investeringskosten NMR, Pet, Radiotherapie (BFM A3) ..	374
C. Oudereninstellingen (art. 6 BW 6de SHV)	376
1. Rust- en VerzorgingsTehuizen (RVT), RustOorden voor Bejaarden (ROB), Centra voor DagVerzorging (CDV) en Centra voor KortVerblijf (CKV)	376
2. Geïsoleerde Geriatrie ziekenhuizen (G-diensten) + Geïsoleerde Gespecialiseerde ziekenhuizen (Sp-diensten)	378
D. <i>Long term care</i> -revalidatie (art. 6 BW 6de SHV)	379
E. Geestelijke gezondheidszorg (art. 6 BW 6de SHV)	381
1. Psychiatrische Verzorgingstehuizen (PVT)	381
2. Initiatieven Beschut Wonen (IBW)	381
3. Overlegplatforms geestelijke gezondheidszorg	381
F. Preventie (art. 6 BW 6de SHV)	382

1.	Vaccinatiecampagnes, screeningscampagnes, voedingsplan, mondhygiëne, tabaksontwenning	382
2.	Verslavingsfonds.....	384
G.	Organisatie van de eerstelijnsgezondheidszorg (art. 6 BW 6de SHV)	384
1.	Impulseofonds	385
2.	Huisartsenkringen.....	385
3.	Lokaal Multidisciplinaire Netwerken (LMN)	386
4.	Geïntegreerde Diensten voor Thuiszorg (GDT)	386
5.	Palliatieve netwerken en multidisciplinaire palliatieve teams. . .	386
H.	Sommige aspecten van de gezondheidszorgberoepen (art. 6 BW 6de SHV)	386
1.	Erkenning van zorgverstrekkers	386
2.	Bepalen van subquota (binnen de specialismen).....	387
I.	Maximumfactuur (art. 45 BW 6de SHV)	387
J.	Diverse samenwerkingsakkoorden	388
1.	Nog op te richten ‘instituut voor overlegde antwoorden op de grote uitdagingen inzake de gezondheidszorg’ (art. 43, 4° BW 6de SHV)	388
2.	E-health	389
3.	Contingenteringsmodaliteiten van de gezondheidszorgberoepen (art. 43, 4° BW 6de SHV).	389
4.	Erkenning van zorgverstrekkers	389
5.	Kenniscentrum voor gezondheidszorg	389
6.	Eén loket - mobiliteitshulpmiddelen Brussel (art. 55, 2° BW 6de SHV)	389
7.	Sociale akkoorden voor de gezondheidszorgberoepen	390
8.	Nalevingsmodaliteiten van internationale verplichtingen i.v.m. het gezondheidsbeleid	390
II.	Federaal bevoegdheidsvoorbehoud	390
1.	Inzake de ziekte- en invaliditeitsverzekering.....	390
2.	Inzake de nationale maatregelen inzake profylaxis	391
3.	Het crisisbeleid wanneer een pandemie dringende maatregelen vereist	391
4.	De reglementering aangaande de uitoefening van de geneeskunde en paramedische beroepen (met uitzondering van de gerelateerde erkenningsnormen)	391
5.	De geneesmiddelen- en levensmiddelenreglementering.....	391
6.	De medische hulpmiddelen.....	391
7.	De reglementering van bloed, menselijk lichaamsmateriaal en de medisch begeleide voortplanting	391

8. De dringende geneeskundige hulpverlening	391
III. Naar welke instantie gebeurt de overheveling?	392
IV. Financieringswet: verdeling en evolutie van de middelen	393
A. Algemeen principe en globale budgettaire sanering	393
B. Drie specifieke regelingen	394
1. Ouderen	394
2. Andere bevoegdheden	395
3. BFM A1 en A3	396
C. Overgangsregelingen	397
V. Timing van de overdracht	397
Besluit	398

Hoofdstuk 14

De overdracht van de bevoegdheden gezondheidszorg, ouderenzorg en welzijn Peter DEGADT	401
Inleiding	401
I. Vlaams zorgbeleid: maatschappelijke uitdagingen en uitgangspunten .	402
II. De Vlaamse administratieve structuur	404
III. Het Vlaamse versus het federale model	406
IV. Een nieuw organisatiemodel: dwarsverbindingen en betrokkenheid middenveld	407
V. Kernactoren	408
VI. Financiering	409
VII. Samenstelling EVA Zorg en Welzijn	410
VIII. Over te dragen materies naar Zorg en Welzijn	411
A. Residentiële woonzorg	411
B. Mobiliteitshulpmiddelen	412
C. Tegemoetkoming Hulp aan Bejaarden (THAB)	412
D. Revalidatie	412
E. Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ)	413
F. Onroerende investeringen	413
G. Normering ziekenhuizen	414
H. Preventie en organisatie van de eerste lijn	414
IX. Streven naar synergie met de sociale partners vertegenwoordigd in de SERV	415
X. Financiering en verantwoordelijkheid voor de zorgkassen wat betreft de verzekeringscomponent binnen de algemene middelen voor het Vlaamse zorgbeleid	416

Hoofdstuk 15

De wijziging van artikel 23 van de Grondwet en de defederalisering van de gezinsbijslagen

Herwig VERSCHUEREN	419
Inleiding	419
I. De wijziging van artikel 23 Gw.....	421
A. Het recht op gezinsbijslag als een grondrecht	421
B. De betekenis van de <i>standstill</i> -verplichting voor de defederalisering van de gezinsbijslagen	424
II. De overheveling van de bevoegdheden inzake gezinsbijslagen door de wijziging van de bijzondere wetten	427
A. Geen grondwetswijziging vereist voor de defederalisering van de gezinsbijslagen	427
B. De wijzigingen aan de bijzondere wetten	428
C. Wat wordt er precies overgeheveld?	432
D. Geen afbreuk aan de bevoegdheden van de gemeenschappen in andere persoonsgebonden aangelegenheden	434
E. De territoriale afbakening van de bevoegdheid.....	437
F. De financiering van de overdracht van de bevoegdheden inzake gezinsbijslagen	439
III. Toepassing van het Europese Unierecht	442
A. De toepassing van de Europese socialezekerheidscoördinatie in de verhouding met andere lidstaten	442
1. Betekenis en inhoud van de Europese socialezekerheidscoördinatie voor de gezinsbijslagen	442
2. Noodzaak aan interne Belgische afspraken voor de toepassing van de Europese socialezekerheidscoördinatie	445
B. De toepassing van het Unierecht op interne Belgische grensoverschrijdende situaties	446
1. De relevantie van het vlaamsezorgverzekeringsarrest van het Hof van Justitie	446
2. De betwiste gevolgen van het vlaamsezorgverzekeringsarrest van het Hof van Justitie	449
3. De betekenis van de economische en monetaire Unie in België.	451
4. Toepassing van het vlaamsezorgverzekeringsarrest.....	453
IV. De praktische uitvoering van de overdracht van de bevoegdheid inzake gezinsbijslagen	455
A. De overgangsbepalingen	455
B. Voorafgaande vereenvoudiging van de stelsels	458
Besluit	459

Hoofdstuk 16

De splitsing van delen van de sociale zekerheid: een historische wending in de logica van de staatshervorming

Bea CANTILLON	461
I. De ambiguïteit van de traditionele uitgangspunten van de Belgische staatshervormingen	461
A. De sociale zekerheid laat zich moeilijk splitsen	462
B. De keuze voor interpersoonlijke of interregionale solidariteit is niet neutraal	463
C. Homogene bevoegdheidspakketten bestaan niet	463
D. Wat verstaan we onder responsabiliseren?	464
II. De uitgangspunten getoetst aan de zesde staatshervorming.....	464
A. Van interpersoonlijke naar interregionale solidariteit, met de handrem op	465
B. Responsabilisering door meer autonomie.....	466
C. Gedeeld beslissings- en uitvoeringsfederalisme	466
D. Een driedelig sociaal federalisme met twee verschillende werkingsbeginselen.....	467
Besluit	468

Hoofdstuk 17

De regionalisering van de woninghuur: naar een Vlaams huurrecht?

Diederik VERMEIR en Bernard HUBEAU	471
I. Inleiding en situering.....	471
A. Wat voorafging.....	471
B. De antecedenten ten tijde van de zogenaamde ‘borrelnootjes’	473
II. De bevoegdheidsoverdracht inzake huisvesting.....	475
A. De regionalisering van de woninghuur	475
1. Eerste element: “voor bewoning bestemde goederen of delen ervan”	476
a. De aangelegenheid ‘woninghuur’: een verruiming ten opzichte van de Woninghuurwet	476
b. Interdependenties met federale en gemeenschapsbevoegdheden.....	477
2. Tweede element: beperking tot “de specifieke regels”	479
a. De verhouding met het algemeen verbintennisrecht.....	479
b. De totaliteit van de specifieke regels	480
B. De bevoegdheidsoverdracht van aanverwante materies	482
1. Naar een objectivering van de huurprijzen?.....	482
2. De specifieke <i>procedurele</i> regels inzake huurgeschillen.....	483
3. De registratie van huurovereenkomsten	484

III. De integratie van de overgedragen bevoegdheid in het Vlaamse huisvestingsbeleid	485
A. Inbedding in de Vlaamse administratie	485
1. Aanpassing van het administratieve kader	486
2. Een één-op-éénrelatie of een interne bevoegdheidsproblematiek?	486
B. Een Vlaams woninghuurrecht – legistische en inhoudelijke beleidsopties	487
1. Een Vlaamse huurcode of een woninghuurdecreet?	487
a. Optie I: integratie in het Burgerlijk Wetboek	487
b. Optie II: integratie in de wooncodes	488
c. Optie III: een Vlaams huurdecreet.	489
2. Naar een volwaardig huurbeleid?	490

Hoofdstuk 18

Landbouw en dierenwelzijn: een bijna homogene bevoegdheid van de gewesten Jan VELAERS	493
I. De gewesten in beginsel bevoegd voor landbouw en zeevisserij	495
II. De gewesten bevoegd voor de (landbouw)rampen	497
III. De gewesten bevoegd voor de pacht en de veepacht	499
IV. De gewesten bevoegd voor het dierenwelzijn	502
V. De federale bevoegdheid voor de veiligheid van de voedselketen	503
A. De veiligheid van de voedselketen en het verzorgingsbeginsel.	503
B. De kwaliteit van de grondstoffen en de plantaardige producten.	506
C. De diergezondheid en de kwaliteit van de dierlijke producten.	508
1. Diergezondheid versus dierenwelzijn	509
2. Diergezondheid versus natuurbehoud	511
3. Diergezondheid versus afvalstoffenbeleid	514
VI. De federale bevoegdheid voor de inkomensvervangende maatregelen bij vervroegde uittreding van oudere landbouwers	515
VII. Het coöperatief federalisme inzake landbouw	516
A. De overlegverplichting in artikel 6, § 3bis, 5° BWHI	516
B. Samenwerkingsakkoorden	518
VIII. De inpassing van het gewestelijke landbouwbeleid in het Europese landbouwbeleid	519
A. De deelname aan het uitwerken van het Europese landbouwbeleid .	519
B. De implementatie van het Europese landbouwbeleid	520
1. De regionalisering van het BIRB	521
2. De verplichte samenwerking bij de implementatie van EU-maatregelen die niet voor een gedifferentieerde regeling vatbaar zijn	523
Besluit	524

Hoofdstuk 19

De economische bevoegdheden: vestiging, prijsbeleid, handelshuur, toerisme en het Participatiefonds

Henri SWENNEN	525
I. Vestiging	526
A. Inleiding	526
B. Wat zijn vestigingsvoorwaarden? Algemene situering	528
1. Beroepskwalificaties	529
2. Titelbescherming	530
3. Voorwaarden van beroepsuitoefening	530
4. Andere eisen	531
5. Vestigingsvoorwaarden	532
C. Vestigingsvoorwaarden die geen gewestelijke bevoegdheid worden .	532
1. Toegang tot de gezondheidsberoepen.	532
2. Dienstverlenende intellectuele beroepen.	533
D. Vestigingsvoorwaarden die gewestelijk zullen worden gesteld	538
1. ‘Vestigingsvoorwaarden’: wat houdt dat in?	538
2. Geen ‘vestigingsvoorwaarde’?	541
3. Geen bevoegdheid van de gewesten tot het stellen van vestigingsvoorwaarden in sectoren of domeinen die tot de federale bevoegdheid horen.	543
4. Begrip ‘vestigingsvoorwaarden’: geen verwijzing naar de activiteiten die door de dienstenrichtlijn zijn uitgesloten.	546
5. Uitoefening van de bevoegdheid	547
a. Vrijheid van ondernemen.	547
b. Vrij verkeer	548
c. Controle.	551
d. Een inventaris?	552
e. Vooruitzicht	553
E. Twee bijzondere gevallen: handelsvestigingen en toerisme	555
1. Handelsvestigingen (winkels met grote verkoopoppervlakte). . .	555
2. Toerisme.	559
II. Het prijsbeleid	560
A. De nieuwe regeling	560
B. Vragen over het federale algemene prijsbeleid?	562
C. Vooruitzicht: het Groenboek	563
III. Handelshuur	564
A. Wat is ‘handelshuur’?	564
B. Vooruitzicht.	567
IV. Toerisme	568
V. De activiteiten van het Participatiefonds	569

Hoofdstuk 20

Leefmilieu, klimaat en energie

Patricia POPELIER en Werner VANDENBRUWAENE	573
I. Leefmilieu	573
A. De doorvoer van afvalstoffen	574
B. De vergoeding van schade veroorzaakt door natuurrampen	575
C. Het substitutierecht van de federale overheid	576
1. De interne verdeling van financiële sancties opgelegd door het Hof van Justitie	577
2. Inbreuken op internationale klimaatverplichtingen	579
D. Het klimaatresponsabiliseringsmechanisme	581
II. Energie	583

Hoofdstuk 21

De bevoegdheidsverdeling in het arbeidsmarktbeleid

Jürgen VANPRAET	585
Inleiding	585
I. Een bevoegdheidsverdeling uitgedrukt in termen van ‘aangelegenheden’	588
II. Territoriale bevoegdheidsverdeling	591
A. Het bepalen van de territoriale aanknopingspunten	591
B. Indicaties van territoriale aanknopingspunten	593
1. Vermindering van werkgeversbijdragen en activering van werkloosheidsuitkeringen	593
2. Dienstencheques	594
3. Outplacement	595
III. Het federale bevoegdheidsvoorbehoud inzake sociale zekerheid en arbeidsrecht na de zesde staatshervorming	595
A. De impliciete wijziging van het federale bevoegdheidsvoorbehoud inzake sociale zekerheid	595
B. Het federale bevoegdheidsvoorbehoud inzake arbeidsrecht	600
1. Individueel arbeidsrecht	600
2. Collectief arbeidsrecht	603
IV. Overzicht van de bevoegdheidsverdeling na de zesde staatshervorming	607
A. Beroepsopleiding en stelsels van alternerend leren (art. 4, 16° en 17° BWHI)	607
B. Arbeidsbemiddeling (art. 6, § 1, IX, 1° BWHI)	609
C. Programma’s voor wedertewerkstelling met inbegrip van de sociale economie (art. 6, § 1, IX, 2° BWHI)	610

1.	Bevoegdheidsverdeling inzake tewerkstellingsprogramma's vóór de zesde staatshervorming.....	610
2.	Tewerkstellingsprogramma's overgedragen met de zesde staatshervorming.....	612
a.	Startbaanovereenkomsten in het kader van globale projecten.....	612
b.	De andere federale programma's inzake sociale economie....	613
3.	De afschaffing van de trekingsrechten voor iedere binnen een wedertewerkstellingsprogramma geplaatste werkzoekende.....	614
D.	Tewerkstelling van leefloners (art. 6, § 1, IX, 2 ^o /1 BWHI).....	615
E.	Economische migratie (art. 6, § 1, IX, 3 ^o en 4 ^o BWHI).....	618
1.	Inleiding.....	618
2.	Normerings- en toepassingsbevoegdheid.....	620
a.	De aangelegenheid "tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten".....	620
b.	De arbeidskaart die een rechtstreekse afgeleide is van een specifieke verblijfssituatie.....	622
I.	De arbeidskaart C.....	622
II.	De vrijstellingen op de arbeidskaart A en B afgeleverd in het kader van een specifieke verblijfssituatie.....	625
c.	De vrijstelling van beroepskaarten verbonden aan de specifieke verblijfssituatie van de betrokken personen.....	627
3.	Bevoegdheidsverdeling inzake de handhaving.....	628
a.	Vóór de zesde staatshervorming.....	628
b.	Tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten met uitzondering van de arbeidskaart afgeleverd in het kader van de specifieke verblijfssituatie van de betrokken personen.....	629
c.	De arbeidskaart afgeleverd in het kader van de specifieke verblijfssituatie van de betrokken personen.....	631
4.	Exclusieve territoriale bevoegdheid en het beginsel van de wederzijdse erkenning.....	632
5.	Afstemming tussen de gewestelijke bevoegdheid inzake de tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten en de federale verblijfsreglementering.....	635
a.	Beleidsafstemming.....	635
b.	Het verplichte samenwerkingsakkoord bedoeld in artikel 92bis, § 3, c) BWHI.....	636
c.	Unieke aanvraagprocedure (Richtlijn 2011/98/EU).....	640
d.	Adviesraad voor de tewerkstelling van buitenlandse werknemers.....	641
6.	Studentenmigratie.....	642

F. Controle op de beschikbaarheid en vrijstellingen van beschikbaarheid (art. 6, § 1, IX, 5° en 6° BWHI).....	642
1. De gewestelijke bevoegdheid in relatie tot de federale werkloosheidsverzekering	642
2. De actieve en passieve beschikbaarheid.....	644
3. Het federale bevoegdheidsvoorbehoud inzake het “normatief kader voor de regelgeving”	645
4. Vrijstellingen van beschikbaarheid in geval van studiehervatting, beroepsopleiding en stages.....	648
G. Doelgroepenbeleid (art. 6, § 1, IX, 7° BWHI).....	652
1. De algemene draagwijdte van de bevoegdheid op het vlak van het doelgroepenbeleid.....	652
2. Vermindering van werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid (art. 6, § 1, IX, 7°, a) BWHI).....	653
a. Een geconditioneerde parallelle bevoegdheid.....	653
b. De gewestelijke bevoegdheid om verminderingen toe te kennen.....	655
c. De federale bevoegdheid om verminderingen toe te kennen .	656
3. Activering van uitkeringen inzake werkloosheid en financieel-maatschappelijke bijstand (art. 6, § 1, IX, 7°, b) BWHI)	657
4. Premies aan uitkeringsgerechtigde werklozen die het werk hervatten of die een beroepsopleiding hebben gevolgd (art. 6, § 1, IX, 7°, c) BWHI)	659
5. Premies aan de werkgevers en de leerlingen in het kader van stelsels van alternerend leren (art. 6, § 1, IX, 7°, d) BWHI)	660
H. De bevordering van de buurtdiensten en -banen (art. 6, § 1, IX, 8° BWHI)	660
I. Toelagen ter bevordering van de arbeid van oudere werknemers (art. 6, § 1, IX, 9° BWHI)	662
J. Stelsels met recht om op het werk afwezig te zijn met behoud van het loon voor het volgen van opleidingen (art. 6, § 1, IX, 10° BWHI)	663
K. Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen (PWA) (art. 6, § 1, IX, 11° BWHI)	665
L. Bepaalde aspecten van outplacement (art. 6, § 1, IX, 12° BWHI).....	668
M. Uitzendarbeid in het kader van tewerkstellingstrajecten (art. 6, § 1, IX, 13° BWHI).....	672
V. Besluit: van bevoegdheidsdebat naar kerntakendebat.....	673

Hoofdstuk 22

Activerend arbeidsmarktbeleid na de zesde staats hervorming

Fons LEROY	677
------------------	-----

Inleiding.....	677
----------------	-----

I.	Uitdagingen van de Vlaamse arbeidsmarkt.....	678
II.	Uitrol van de nieuwe bevoegdheden	680
	A. Actief zoekgedrag van werkzoekenden	680
	B. Doelgroepenbeleid.....	685
	C. Opleiding en vorming.....	687
III.	Institutionele kritische succesfactoren	689

Hoofdstuk 23

Bevoegdheden, middelen en instellingen inzake mobiliteit en verkeersveiligheid Bart MARTEL.....	693
--	-----

Inleiding.....	693	
I.	Bevoegdheden	694
	A. Algemeen	694
	B. Bevoegdheden m.b.t. (het verkeer over) de weg.....	695
	1. Algemeen	695
	2. De minimale technische veiligheidsnormen inzake het bouwen en onderhouden van wegen.....	696
	3. Het vervoer van gevaarlijke goederen en uitzonderlijk vervoer .	697
	4. Het bepalen van de snelheidsbeperkingen op de openbare wegen, met uitzondering van de autosnelwegen	699
	5. De regelgeving inzake het plaatsen en de technische eisen, evenals de controle op de verkeerstekens	701
	6. De regelgeving inzake de MTM en massa's over de assen van voertuigen en de ladingzekering, de afmetingen en de signalisatie van de lading.....	705
	7. Het toezicht op de naleving van de 'technische eisen' voor voertuigen en de technische keuring van voertuigen	706
	8. De homologatie van radars en andere instrumenten die gelinkt zijn met de gewestelijke bevoegdheden	709
	9. De reglementering inzake de rijopleiding, de rij scholen en de examencentra en het toezicht op de rijgeschiktheid.....	711
	10. Bevordering, sensibilisering en informatie inzake verkeersveiligheid.....	713
	C. Bevoegdheden m.b.t. (het verkeer over) de waterweg	716
	1. De minimale technische veiligheidsnormen inzake het bouwen en onderhouden van waterwegen	716
	2. De regelgeving en de controle op de binnenscheepvaart	717
	D. Bevoegdheden m.b.t. de spoorwegen	720
	E. Handhaving.....	721
	F. De samenwerkingsvormen	722
II.	Middelen en instellingen.....	725
	A. Het toegewezen gedeelte op de federale personenbelasting	725

B. Ontvangsten uit strafrechtelijke sancties	727
C. De overheveling van het Verkeersveiligheidsfonds.....	730
D. Correcte financiering van de Brusselse instellingen	732
1. De mobiliteitsdotatie.....	732
2. De pendelaarscorrectie.....	732
E. Instellingen	734
1. Het BIVV.....	735
2. De NMBS.....	736
Besluit	738

Hoofdstuk 24

De bevoegdheidsverdeling inzake onteigening en authenticatie

Yannick PEETERS	741
Inleiding	741
I. Onteigening	741
II. Authenticatie	747
Besluit	753

Hoofdstuk 25

Bevoegdheidswijzigingen in het openbaar ambt: administratief en geldelijk statuut, uitzendarbeid en loopbaanonderbreking

Jürgen VANPRAET.....	755
I. Overzicht van de bevoegdheidsoverdrachten met betrekking tot het openbaar ambt	755
II. Administratief en geldelijk statuut van het personeel van de gemeenschappen en gewesten	757
A. Opheffing van de bevoegdheidsbeperkingen inzake het APKB	757
B. De impact van de opheffing van het APKB op de federale pensioenbevoegdheid	761
III. Toestaan uitzendarbeid in diensten van de gemeenschappen en gewesten, het onderwijs en de lokale besturen	765
A. Artikel 87, § 4 BWHI.....	765
B. Draagwijdte <i>ratione materiae</i>	766
1. Probleemstelling: verhouding met de federale bevoegdheid inzake arbeidsrecht	766
2. De regeling van uitzendarbeid in de openbare sector voor de bevoegdheidsoverdracht.....	767
3. De draagwijdte van de bevoegdheidsoverdracht inzake uitzendarbeid	769
C. Draagwijdte <i>ratione personae</i>	772

IV. Loopbaanonderbreking in het openbaar ambt dat tot de bevoegdheden van de gemeenschappen en gewesten behoort	774
Besluit	776

DEEL III. MIDDELEN

Hoofdstuk 26

De fiscale aspecten van de zesde staatshervorming; nieuwe perspectieven voor de gewesten zodra de gordiaanse bevoegdheidsknoop ontward is

Bruno PEETERS en Nicole PLETS	779
Inleiding	779
I. Evolutie en stand van zaken van de belastingbevoegdheid van de gemeenschappen en de gewesten t.e.m. de vijfde staatshervorming als kader voor de vooropgestelde wijzigingen	781
II. De Belgische fiscale bevoegdheidsverdeling na de zesde staatshervorming	789
A. Artikel 170 GW.	789
B. Fiscale bevoegdheden op basis van de Bijzondere Financieringswet.	791
1. Gedeelde belastingen voor de gemeenschappen	791
2. Gewestelijke fiscale bevoegdheden toegewezen in de Bijzondere Financieringswet.	792
a. Algemeen	792
b. Het algemeen normatief kader	793
c. De twaalf gewestelijke belastingen	818
3. Het specifiek normatief kader van de gewestelijke autonomie inzake de personenbelasting	819
a. Facultatief opcentiemenstelsel.	819
b. Verduidelijking van de begrippen opcentiemen, korting, belastingvermindering, belastingvermeerdering en belastingkrediet.	831
c. Welk gewest is bevoegd?	836
d. Grenzen aan de autonomie	840
4. Inwerkingtreding	854
Besluit	856

Hoofdstuk 27

Financiering van gemeenschappen en gewesten en fiscale autonomie van de gewesten

Ignace DESOMER en Johan DE VIS	859
I. Huidige en nieuwe financieringswet	859
A. Algemene controle op de uitvoering van de financieringswet.	859

B. Specifieke opdrachten	861
1. Advies en rapportering over gewestelijke fiscale maatregelen	861
2. Leerlingentelling	862
C. Nieuwe opdrachten	862
1. Controle van het aantal opdrachten in de justitieuhuizen	862
2. Vaststelling van de autonomiefactor	862
II. Fiscale autonomie van de gewesten	863
A. Wijzigingen in de bestaande fiscale maatregelen van de gewesten	863
B. Gewestelijke opcentiemen op de personenbelasting	864
C. Principe van de progressiviteit	866
Bijlage 1	868
Bijlage 2	869

Hoofdstuk 28

De Financieringswet na de zesde staatshervorming: een overzicht van de financieringstechnieken

Jürgen VANPRAET	871
I. Inleiding	871
II. De oorsprong en bestemming van de middelen	874
A. Het verschanste karakter van het financieringsstelsel	874
B. Het beginsel van niet-affectatie	877
C. De overdracht van middelen uit de sociale zekerheid	879
III. Bijdrage gemeenschappen en gewesten in de sanering van de overheidsfinanciën en de vergrijzingskosten	880
IV. Responsabilisering in de zesde staatshervorming	882
A. Responsabilisering inzake het werkgelegenheidsbeleid	882
B. Klimaatresponsabilisering	883
C. Pensioenresponsabilisering	883
V. Overzicht van de financieringstechnieken na de zesde staats- hervorming	884
A. Niet-fiscale ontvangsten	884
B. Fiscale ontvangsten	885
1. Eigenlijke belastingen (art. 170, § 2 Gw.)	885
2. Gewestelijke belastingen (art. 3 BWFI)	890
3. Ontvangsten uit de uitoefening van de fiscale autonomie inzake personenbelasting	891
C. Dotaties	892
1. Het begrip dotatie	892
2. Verdeelsleutels en evolutie van dotaties	893
3. Dotaties aan de gemeenschappen	894
a. Hervorming btw-dotatie	894
b. Hervorming dotatie personenbelasting	896

c. Dotatie kijk- en luistergeld	897
d. Dotatie gezinsbijslagen (art. 47/5 BWFI)	898
e. Dotatie ouderenzorg (art. 47/7, BWFI)	899
f. Dotatie voor investeringskosten van de ziekenhuisinfrastructuur en de medisch-technische diensten (art. 57/9 BWFI)	900
g. Restdotatie gezondheidszorg en hulp aan personen (art. 47/8 BWFI)	901
h. Dotatie justitiehuisen (art. 47/10 BWFI)	902
i. Dotatie voor interuniversitaire attractiepolen (art. 47/11 BWHI)	903
4. Dotaties aan de gewesten	904
a. Hervorming basisdotatie personenbelasting (art. 33 BWFI) .	904
b. Afschaffing negatieve term (art. 33 <i>bis</i> BWFI)	904
c. Dotatie met betrekking tot bevoegdheidsoverdrachten in 1993, 2002 en 2014 (art. 35 <i>octies</i> BWFI)	904
d. Dotatie nieuwe gewestbevoegdheden inzake tewerkstelling (art. 35 <i>nonies</i> BWFI)	906
e. Dotatie fiscale uitgaven (art. 35 <i>decies</i> BWFI)	908
D. Mechanisme van nationale solidariteit	909
E. Overgangsmechanisme (periode 2015-2033)	910
F. Leningen	911
Besluit	911
Hoofdstuk 29	
Rekenhof: de herziening van artikel 180 van de Grondwet	
Jürgen VANPRAET	913
Inleiding	913
I. Het toekennen van bijkomende taken aan het Rekenhof door de wetgever	914
II. De verruiming van de deelstatelijke bevoegdheden ten aanzien van het Rekenhof	916
A. Het toekennen van bijkomende taken aan het Rekenhof	916
B. De vergoedingsplicht	919
C. Het Rekenhof en de door de Grondwet aan de wet voorbehouden bevoegdheden	920
Besluit	922

DEEL IV. COÖPERATIEF FEDERALISME

Hoofdstuk 30

Wat we zelf doen, hoeven we niet alleen te doen

Yannick PEETERS	925
Inleiding	925
I. Het overlegcomité	926
II. Federale loyaleit.	929
III. Nieuwe samenwerkingsverplichtingen	931
A. Inleiding	931
B. Verbod om een samenwerkingsakkoord te sluiten waarbij overheden partij zijn die op geen enkele wijze bevoegd zijn voor de inhoud ervan	933
C. Verbod om een samenwerkingsakkoord te sluiten zonder dat alle bevoegde overheden partij zijn bij het akkoord	935
D. Verschanste bevoegdheidsverdeling	939
E. Status quo	940
IV. Gezamenlijke decreten, ordonnanties en besluiten	942
A. Inleiding	942
B. Alternatief voor samenwerkingsakkoorden	944
C. Procedure voor het aannemen van gezamenlijke decreten en ordonnanties	945
D. Het beëindigen en wijzigen van gezamenlijke decreten, ordonnanties en besluiten door een samenwerkingsakkoord en omgekeerd	949
E. Toetsing van gezamenlijke decreten en ordonnanties	954
F. Gezamenlijke decreten en ordonnanties in de hiërarchie der normen	955
G. Van democratisch deficit naar democratisch surplus?	959
Besluit	961

DEEL V. BRUSSEL

Hoofdstuk 31

Brussel in de zesde staatshervorming

Jan VELAERS	965
I. Een volwaardig Brussels Hoofdstedelijk Gewest	966
A. Constitutieve autonomie	966
1. Bijzondere meerderheidsvereisten	968
2. Constitutieve autonomie, maar niet voor de waarborgen die de Nederlandstaligen en de Franstaligen genieten in het	

Parlement en de Regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.....	968
a. Verkiezingen voor het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	971
b. Samenstelling en werking van het parlement.....	973
c. Samenstelling en werking van de regering.....	974
d. De nadere regels en de organisatie van de volksraadpleging.....	975
B. Gewestelijke bevoegdheden.....	977
C. De “Brusselse Hoofdstedelijke Gemeenschap”: een overlegplatform in gewestelijke aangelegenheden (art. 92 <i>bis</i> , § 7 BWHI).....	979
D. Het hoofdstedelijke karakter van het Brusselse Gewest.....	985
E. De institutionele waarborgen voor de Vlaamse minderheid bevestigd.....	987
II. Brussel als gewest-agglomeratie.....	988
A. Ordehandhaving en veiligheidsbeleid.....	989
B. Andere opdrachten uit te voeren in het kader van de federale wetgeving.....	992
III. Brussel nu ook een gemeenschap?!.....	993
A. Regeling van het taalgebruik: <i>standstill</i>	994
B. Culturele aangelegenheden: artikel 135 <i>bis</i> Gw. en 4 <i>bis</i> bijzondere wet 21 januari 1989 betreffende de Brusselse instellingen.....	996
C. Onderwijs: artikel 178 Gw. en artikel 83 <i>bis</i> van de bijzondere wet van 12 januari 1989 betreffende de Brusselse instellingen.....	1002
D. Persoonsgebonden aangelegenheden: artikel 128, § 2 Gw.....	1003
1. De beginselen van de bevoegdheidsverdeling: individuele rechten-benadering versus instellingen-benadering.....	1004
2. “Instellingen” en “personen” in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.....	1006
3. Gezondheidsbeleid: de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap (unicommunautaire instellingen) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (bicommunautaire instellingen en personen).....	1008
4. Bijstand aan personen: de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap (unicommunautaire instellingen) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (bicommunautaire instellingen en personen).....	1011
5. Justitiehuisen: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.....	1016
6. Gezinsbijslagen: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, met uitsluiting van de Gemeenschappen (art. 128, § 2 Gw.).....	1016
7. Filmkeuring.....	1021
Besluit.....	1023

<i>Slotwoord</i> (Servais VERHERSTRAETEN).....	1025
<i>Voorstelling auteurs</i>	1027